

CRKVA SV. KRIŽA U NINU

CRKVA SV. PETRA U OMIŠU

PREDROMANIKA, stilsko razdoblje u zapadnoeur. umjetnosti koje traje od ranoga sr. vijeka do pojave romanike u XI. st. Zasniva se na iskustvima ranokršč. umjetnosti u okolnostima nastalim propašću Rimskoga Carstva i promijenjenim prilikama nakon velike seobe naroda.

U hrv. umjetnosti predromanici pripadaju mnogi spomenici graditeljstva i kiparstva, osobito na obali i priobalju te na otocima.

Arhitektura. Iz predromaničkoga su razdoblja očuvane mnogobrojne crkvice, koje se odlikuju osebujnom izvedbom apsidnoga dijela građevine. Većinu ranokršč. crkava zamjenjuju u ranome sr. vijeku građevine skromnih razmjera. Istodobno je sve naglašenija težnja za mističnošću, pa se uz prostornu redukciju teži i posve novoj artikulaciji prostora s neizostavnim presvođenjem. Stoga su stilske novosti poglavito rezultat drukčijih konstruktivnih rješenja. Izvedba svodova, kupola i polukalota nameće razdiobu prostora u traveje prekrivene svodnom konstrukcijom. Osnovni nosači konstrukcije postaju zidani masivni piloni koji, samostojeći ili prislonjeni uz perimetralni zid građevine, gusto raspoređeni podržavaju pojasnice svodova skromnih raspona, odnosno male kupole. Prijelaz iz četvr-

taste osnove u kružnu riješen je uz pomoć trompi. Crkvice se podižu od neobrađena ili samo pritesana kamenja uz uporabu žbuke; klesana se grada upotrebljava rijetko, i tada je redovito preuzeta s neke starije ant. zgrade. Kupole i svodne konstrukcije najčešće su građene od sadre radi rasterećivanja konstrukcije. Crkva je neizostavno žbukana i u unutrašnjosti i izvana; uski i jednostavni otvori daju malo svjetla, čime se pojačava dojam mističnosti.

Novo shvaćanje sakralnoga prostora u ranome sr. vijeku najbolje se očituje u adaptacijama starijih svetišta koja su nastavila život kroz srednji vijek kao kulno žarište. Na otočiću Majsanu usred Pelješkoga kanala zaživjela je već od IV. st. pravokutna kršćanska memorija kao kulni prostor samostana. U pravokutnoj prostoriji pokrivenoj jednostavnim krovstvom bio je pokopan kršćanski zaslužnik (Maxim), te je iznad njegova groba smještena u središtu memorije, prema novome graditeljskom shvaćanju, podignuta kupola. U tu su svrhu uz duže zidove prislonjena četiri masivna pilona koji dijele memoriju u tri traveja s kupolom nad središnjim travejom. Takvim strukturiranjem prostora majsansko je

CRKVA SV. TROJICE U SPLITU

OSTACI CRKVE SV. MARIJE (STOMORICA) U ZADRU

